

Verslag bezoek aan golfterrein De Batouwe door de Plantenwerkgroep van de KNNV Wageningen en omstreken

27 juni 2024

Herman Thunnissen (tekst)

Ina van Keulen

Annelies Jansen

Carla Grashof

Bezoek aan golfterrein De Batouwe door 4 leden van de Plantenwerkgroep van de KNNV Wageningen e.o. op 27 juni 2024

Inleiding

Op verzoek van enkele leden van de golfbaan De Batouwe heeft de Plantenwerkgroep van de KNNV Wageningen op 27 juni 2024 weer een bezoek gebracht aan de golfbaan. De golfbaan voert een actief beleid om meer natuur binnen de baan te krijgen en heeft de Plantenwerkgroep gevraagd mee te denken en advies te geven. De Plantenwerkgroep heeft de Golfbaan eerder bezocht op 13-6-2019 en 7-6-2021 en 22-6-2022. Op 27 juni 2024 zijn 4 gebiedjes bezocht die ook in 2022 zijn bezocht (zie figuur). Gebiedje 5 is niet bezocht, vanwege de aanwezigheid van de invasieve exoot *Watercrassula*. Dit gebiedje gaat op de schop in een poging *Watercrassula* kwijt te raken.

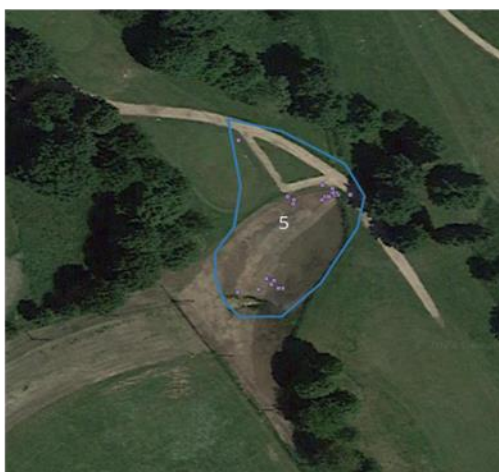
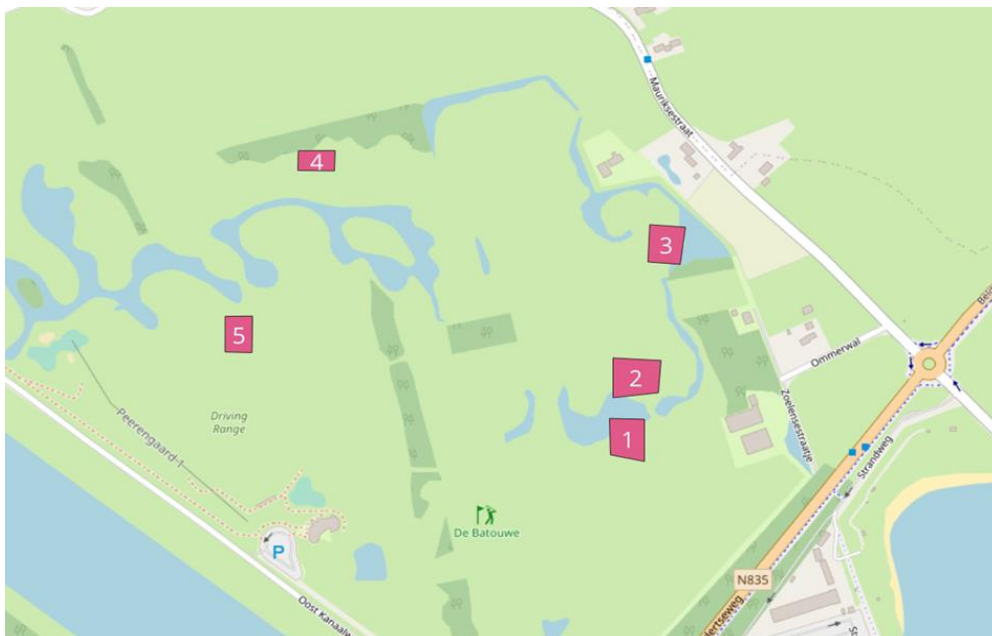
Hieronder worden per gebiedje eerst de inventarisatieresultaten uit 2022 gegeven, waarna de waarnemingen uit 2024 worden besproken en vergeleken met die uit 2022. In tabel 2 wordt een totaal overzicht gegeven van alle in 2022 en 2024 waargenomen soorten. Door de beperkte bezoektijden per gebiedje zijn de soortenlijsten niet volledig, waardoor de onderlinge vergelijking slechts een indicatie is van eventueel opgetreden veranderingen. Voor ieder gebiedje wordt een tenslotte een beheersadvies gegeven.

Van een aantal plantensoorten is een kwalitatieve schatting gemaakt van de abundantie (talrijkheid) of de frequentie van voorkomen. Hierbij is gebruikt gemaakt van de schaal van Tansley (Tabel 1).

Tabel 1. Abundantieschaal van Tansley

symbool	abundantie en frequentie
s	<i>sporadic, sparse</i> , de soort is zeer zeldzaam, slechts enkele exemplaren aanwezig
r	<i>rare</i> , de soort is zeldzaam
o	<i>occasional</i> , de soort wordt zo nu en dan aangetroffen en is verspreid aanwezig
lf	<i>locally frequent</i> , plaatselijk frequent
f	<i>frequent</i> , de soort wordt frequent aangetroffen en is vrij talrijk
la	<i>locally abundant</i> , plaatselijk talrijk
a	<i>abundant</i> , de soort is talrijk, veel aanwezig maar nooit (co-)dominant
ld	<i>locally dominant</i> , plaatselijk overheersend
c(od)	<i>codominant</i> , de soort is overheersend samen met andere soorten
d	<i>dominant</i> , de soort is overheersend

De code l = *local* (plaatselijk) wordt gebruikt in combinatie met andere codes.

Ligging van de bezochte deelgebiedjes . Gebiedje 5 is alleen in 2022 bezocht.

Gebied 1

Zie voor een overzicht van alle in 2022 en 2024 waargenomen soorten Tabel 2.

- waarnemingen 2022

Gebied 1 betreft een oeverstrook aan de zuidrand van een waterplas. Dit gebied is in 2021 voor het eerst gemaaid. Er zijn grofweg 3 zones te onderscheiden.

- Een ondiepe waterzone wordt beheerst door Riet.
- De direct aan het water grenzende strook op de oever vormt een gevarieerde aanblik met veel kruiden en diverse grassen. In dit gebiedje komen een aantal bijzondere soorten voor, te weten: Knolribzaad (a), Moesdistel (f), Herfsttijloos (r), Beemdooievaarsbek (o) en Hondskruid (r). Knolribzaad is een soort van met name natte, voedselrijke ruigten. De overige soorten groeien bij voorkeur op open plaatsen op vochtige tot (matig) natte, matig voedselrijke tot voedselrijke, meestal kalkhoudende grond, hoewel Hondskruid over het algemeen op wat drogere en voedselarmere plaatsen voorkomt. Enkele andere aangetroffen soorten van matig voedselrijke tot voedselrijke, vaak kalkhoudende standplaatsen zijn Bosbies, Geel walstro (f), Glad walstro, Moerasrolklaver, Gewoon struisgras en Hoog struisgras (ld), Gestreepte witbol (f), Margriet, Slipbladige ooievaarsbek (o) en knooppkruid (la).
- In een strook die grenst aan het pad en het verst van het water verwijderd ligt, is de minste variatie aanwezig. Hier overheersen grassen, met name Struisgrassen. Lokaal is Grasmuur (la) aangetroffen.

- waarnemingen 2024

De 3 zones die in 2022 zijn onderscheiden, zijn nog steeds duidelijk aanwezig. In de direct aan het water grenzende strook op de oever overheersen diverse kruiden. Het door grassen (met name Riet en Gestreepte witbol) ingenomen oppervlak is zeer laag en bedraagt 5 à 10% van de oppervlakte. In de aangrenzende, direct aan het pad grenzende zone overheersen grassen, met name Gestreepte witbol en Struisgrassen, die 50 à 70% van de oppervlakte innemen. Van alle planten die in 2022 zijn waargenomen zijn er in 2024 20 weer waargenomen. De zeldzame soort Herfsttijloos (r), die in 2022 op één plek is waargenomen, is in 2024 niet opnieuw gezien. Er zijn in 2024 29 nieuwe soorten waargenomen. Deze zijn dus in 2022 niet gezien. De meeste hiervan zijn verspreid aanwezig (o), twee soorten zijn frequent (f) aangetroffen en de overige zijn zeldzaam (r).

Een voorzichtig conclusie is dat het aantal moeras- en oeverplanten (o.a. Scherpe zegge, Moerasspirea en Grote wederik) enigszins is toegenomen. Opvallend hierbij is de lokale overheersing van Scherpe zegge (ld), die in de oeverzone grote groepen vormt en in 2022 niet is gemeld. Scherpe zegge is op zich een algemene soort langs oevers en in natte graslanden. Met haar kruipende wortelstokken kan ze grote matten vormen. Scherpe zegge ontwikkelt zich meestal in moerassen en langs oevers op voedselrijke, in de winter overstroomde, maar zomers droogvallende standplaatsen. Het kan een beginstadium in de verlanding vormen. Zonder beheer gaat de vegetatie over in een moerasruigte met toenemende opslag van bomen als els, berk en wilg.

Het aantal kruiden van vochtige tot (matig) natte, matig voedselrijke tot voedselrijke, meestal kalkhoudende grond, lijkt ook toegenomen (o.a. Brunel, Duizendblad, Gewone rolklaver, Peen). Van Hondskruid met voorkeur voor zonnig tot licht beschaduwde, warm, matig droog tot matig vochtig,

voedsel- en stikstofarm, basen- en kalkrijke grond, zijn nog steeds enkele exemplaren aanwezig, ook al staan ze verscholen tussen hoger opschietende vegetatie.

Verwacht wordt dat dit gebiedje zich door verder verschrallen kan ontwikkelen tot een gevarieerde, bloemrijke ruigte met planten van matig voedselrijke, vaak kalkhoudende standplaatsen. Geadviseerd wordt de strook direct langs het pad 2x per jaar te maaien (de eerste keer in mei om de dominantie van grassen te doorbreken) en de aangrenzende, kruidenrijke strook 1x per jaar (augustus/september, na zaadvorming). Het maaisel dient te worden afgevoerd. Wil men de plas in stand houden dan zou de oever- en moerasvegetatie met enige tussentijd gemaaid moeten worden waarbij het maaisel wordt afgevoerd. De maaifrequentie is afhankelijk van de mate van boomopslag, maar zeker niet ieder jaar.

Gebied 2

Zie voor een overzicht van alle in 2022 en 2024 waargenomen soorten Tabel 2.

- waarnemingen 2022

Gebied 2 betreft een moerasruigte rond een halvemaanvormige waterloop. Hier treffen we een meer dan manshoog, opschietende, gevarieerde moerasvegetatie en soorten van natte, voedselrijke strooiselruigten, zoals Moesdistel (o), Knolribzaad (a), Beemdooievaarsbek, Riet (d), Grote wederik (f), Harig Wilgenroosje, Akkerdistel, Moerasrolklaver (f), Roze ooievaarsbek, Duizendblad (o), Dagkoekoeksbloem (o), Moerasspirea (o), Kropaar (o), Ruwe smele, Grote kattenstaart en Smeewortel (o). Een opvallende verschijning is verder Rietorchis. Op enkele plaatsen schieten boompjes op, met name Schietwilg en Grauwe wilg. Soortgelijke ruigten komen van nature voor in valleien en langs rivieroeveren. Het betreft ruigten en zomen van natte, vaak stikstofrijke plaatsen, die in mindere of meerdere mate onder invloed staan van overstromingen, hetzij door oppervlaktewater, hetzij door opstijgend grondwater.

- waarnemingen 2024

Van de in 2022 waargenomen soorten zijn er in 2024 25 opnieuw waargenomen en zijn er 7 niet meer gezien, terwijl in 2024 14 nieuwe soorten zijn waargenomen. Ook hier luidt een voorzichtige conclusie dat er sprake is van een toename van het aantal kruiden van vochtige tot (matig) natte, matig voedselrijke tot voedselrijke, meestal kalkhoudende grond (o.a. Glad walstro, Veldlathyrus, Geel walstro en Echte koekoeksbloem). In het gebied overheersen moerasvegetatie en soorten van natte, voedselrijke strooiselruigten. Op verschillende plaatsen staan exemplaren van Rietorchis. In het grootste deel van het gebiedje is de bodembedekking door gras laag: ca. 10%, met uitzondering van een aantal plekken aan de buitenkant van de waterloop waar Gestreepte witbol overheerst.

De vegetatie hoeft niet jaarlijks te worden gemaaid. Hooguit eens in de 2 jaar in het vroege voorjaar als alleen de uitgebloeide stengels nog over zijn. Uiteindelijk zal meer ruimte ontstaan voor kruiden van natte graslanden, zoals Pinksterbloem, Kale jonker, Glad walstro, Beemdooievaarsbek, Kleine klaver, Vogelwikke, Moerasrolklaver, Scherpe boterbloem, Echte koekoeksbloem, Veldlathyrus en

Knoopkruid. Enkele van deze soorten zijn plaatselijk reeds aangetroffen. Zonder onderhoud kan door strooiselophoping een dominantie van enkele soorten ontstaan en zal het gebiedje na enige tijd vermoedelijk overgaan in struwelen, zoals wilgen.

Gebied 3

Zie voor een overzicht van alle in 2022 en 2024 waargenomen soorten Tabel 2.

- waarnemingen 2022

Gebied 3 grenst aan een bosstrook en in tegenstelling tot de overige deelgebiedjes, waar klei aan de oppervlakte ligt, is de bovengrond hier vermoedelijk zandiger. De vegetatie vertoont een vrij homogene aanblik, wat betreft aanwezige soorten, terwijl de hoeveelheid biomassa op korte afstand een grote variatie vertoont. Jacobskruiskruid (a), Akkerdistel (a) en in mindere mate Ruwe smelevaarsbek, gewassen van (matig) voedselrijke, vaak verstoorde grond, overheersen. De bodembedekking varieert en regelmatig zijn kale plekken aanwezig. Tussen de bovengenoemde planten komen lokaal o.a. Gewone rolklaver, Rood zwenkgras (ld) en Gewoon struisgras voor. Hier en daar vindt opslag van (eiken)boompjes (o).

- waarnemingen 2024

Zie voor een overzicht van alle in 2022 en 2024 waargenomen soorten Tabel 2.

Jacobskruiskruid, Akkerdistel en in mindere mate Ruwe smelevaarsbek, gewassen van (matig) voedselrijke, vaak verstoorde grond, zijn nog steeds ruim aanwezig, evenals een grote variatie in biomassa. Van de in 2022 aangetroffen soorten zijn er in 2024 9 niet meer aangetroffen, waaronder Kruipende boterbloem, Vergeten wikke en Gewone rolklaver.

Daarentegen zijn er in 2024 16 nieuwe soorten aangetroffen, waaronder Harig wilgenroosje (la), Scherpe boterbloem (o), Slipbladige ooievaarsbek (o), Smeewortel (o), Vierzadige wikke (la) en diverse grassen. Een hoog opschietende, regelmatig aanwezige plant kon zo gauw niet op naam worden gebracht. Er werd gedacht aan een Alsem soort. Later (niet meer ter plekke) werd ook Viltig kruiskruid geopperd. De meeste kruiden zijn kenmerkend voor voedselrijke omstandigheden. In het gebiedje overheersen echter de grassen (70 à 80% van de oppervlakte). De kale plekken, die we in 2022 nog aantreffen, zijn nagenoeg verdwenen. Het gras is sterk vervilt en geeft andere gewassen weinig ruimte om te ontkiemen. Gras vervilt als het niet wordt gemaaid of het gemaaid gras niet wordt afgevoerd. De halmen leggen zich plat en sterven af. Het resultaat is een dik pak opeengestapeld gras waarvan de onderste laag langzaam verteert. Vilt is dus een moeilijk doordringbare laag van dood gras, die al snel een ondoordringbaar pakket vormt voor heel wat graslandkruiden. Ondanks deze vervilting houdt de Bijenorchis stand in het gebiedje.

Voor de ontwikkeling in de richting van een bloemrijk grasland is het belangrijk deze viltlaag te doorbreken. Dit kan door voldoende laag te maaien zodat de viltlaag mee wordt weggenomen. Het maaitijdstip beïnvloedt de onderlinge concurrentie en daarmee de verhouding tussen kruiden en grassen. Een vroege maaibeurt vertraagt de (her)groei van een aantal dominante grassen en geeft kruiden meer kans. Om verdere vervilting te voorkomen wordt een tweede maaibeurt aan het eind van het seizoen aangeraden, zodat het gras voldoende kort de winter ingaat. Uiteraard moet na iedere maaibeurt het strooisel worden verwijderd.

Gebied 4

Zie voor een overzicht van alle in 2022 en 2024 waargenomen soorten Tabel 2.

- waarnemingen 2022

Gebied 4 betreft een ca. 5 jaar oude paddenpoel, die recent is verbreed. De oever van het nieuw gegraven deel is nog kaal, met uitzondering van enkele pionierplanten, zoals Korrelganzevoet, Perzikkruid en Moeraskers en Vijfvingerkruid. De waterkant en de oever van de oorspronkelijke plas zijn volop begroeid met vooral planten van hoge, voedselrijke moerasruigten. Langs de oever overheerst Grote lisdodde (d). Enkele overige aangetroffen soorten zijn o.a. Grote waterweegbree (f), Harig wilgenroosje (o), Grote Kattenstaart, Pitrus, Rietzwenkgras (f), Gestreepte witbol (f) en opslag van diverse wilgen. Direct naast de poel bevindt zich een stuk dat grotendeels is begroeid met Grote brandnetel (d). Vermoedelijk is hier plantenafval gestort.

- waarnemingen 2024

In grote lijnen is de beschrijving van het gebiedje in 2022 ook in 2024 nog van toepassing, ook al zijn van de 20 in 2022 aangetroffen soorten zijn er in 2024 11 niet meer gezien in 2024. Dit betreft voor een aanzienlijk deel pionierplanten op de drooggevalle oever aan de voorkant van de plas. Vanwege het natte voorjaar in 2024 was deze tijdens het bezoek in 2024 nog grotendeels onbegroeid en bleven de pionierplanten beperkt tot enkele exemplaren van o.a. Blaartrekkende boterbloem en Rode waterereprijs. Verder zijn in 2024 11 nieuwe soorten waargenomen. Hiervan komen er 5 verspreid (o) of regelmatig (f) voor en zijn de overige 6 zeldzaam. Het overige deel van de waterkant en de oever van de plas zijn volop begroeid met vooral planten van hoge, voedselrijke moerasruigten, o.a. Pitrus (ld), Grote lisdodde (ld) en Harig wilgenroosje (ld). Wat verder van de oever in de opengemaakte bosrand overheersen Grote brandnetel en Harig wilgenroosje.

Aanbevolen wordt de nog kale oever niet in te zaaien maar de natuur zijn gang te laten gaan. De moerasruigte aan de overzijde van de plas vertoont een dominantie van enkele soorten en zal na enige tijd vermoedelijk overgaan in struwelen, zoals wilgen. Als dat ongewenst is kan men maaien of kappen. Dat hoeft niet jaarlijks te gebeuren.

Gebied 5

waarnemingen 2022

Gebiedje 5 is in 2024 niet bezocht, vanwege de aanwezigheid van de invasieve exoot *Watercrassula*. Dit gebiedje gaat op de schop in een poging *Watercrassula* kwijt te raken.

Gebiedje 5 betreft een moerasje/wadi dat vorig jaar is ingezaaid met 2 zaadmengsels. Art Alblas zal proberen te achterhalen wat de inhoud van de mengsels was. In het lage deel, waarin water staat, overheerst Grote lisdodde (d). Op de oeverstrook staat een gevarieerde, tot ca. 1 m. opschietende kruidenrijke vegetatie van (matig) voedselrijke grond. Enkele aangetroffen soorten zijn: Moerasrolklaver (a), Gewone rolklaver, Pitrus (a), Rode klaver (a), Veldrus, Zomprus en Bonte wikke (f). Langs de bovenrand komen meer grassen voor, zoals Gestreepte witbol (f) en Engels raaigras (f) samen met kruiden als Knoopkruid (o) en Smalle weegbree. Zie tabel 2 voor alle waargenomen soorten. Een aantal soorten zijn opvallend hoog en fel gekleurd (zie foto). De vraag is welk zaadmengsel hier is gebruikt. Mogelijk zijn de zaden niet natuurlijk en niet afkomstig uit een geschikt ecosysteem. In het algemeen wordt geadviseerd om niet in te zaaien. Wel kan zo nodig zaad van elders in het gebied worden ingebracht.

Verwacht wordt dat dit gebiedje zich door jaarlijks 1 of 2x te maaien door verdere verschralling kan ontwikkelen tot een gevarieerde, bloemrijke ruigte met planten van matig voedselrijk grasland, zoals Pinksterbloem, Kale jonker, Glad walstro, Beemdooievaarsbek, Kleine klaver, Vogelwikke, Scherpe boterbloem, Echte koekoeksbloem, Knoopkruid en Margriet. Enkele van deze soorten zijn plaatselijk reeds aangetroffen.

Aan de waterkant komt een oppervlakte van een paar m² met *Watercrassula* voor. *Watercrassula* is een invasieve waterplant die vooral voor komt op aflopende, zandige oevers die tijdelijk droogvallen. Door dichte zodevorming boven water kunnen watergangen helemaal dichtgroeien en kunnen planten in de oeverzone worden verdrongen. Door preventieve maatregelen kan voorkomen worden dat er nieuwe haarden van *Watercrassula* ontstaan. Daarom is het belangrijk om zorgvuldig te werken en machines maar ook schoenzolen goed te reinigen om verdere verspreiding te voorkomen. Ook kunnen gebiedjes worden afgesloten om zo verdere verspreiding door betreding te voorkomen.

Tenslotte

Op dit moment zijn al veel soorten van matig voedselrijke, kalkrijke standplaatsen aanwezig. Door verdere verschralling door maaien kunnen deze soorten worden bevorderd ten koste van grassen.

Waar sterke vergrassing optreedt wordt geadviseerd 2x per jaar te maaien, waarvan 1x vroeg in het seizoen om de dominantie van grassen, met name optredende vervilting, te doorbreken. Het maaisel dient altijd te worden afgevoerd. Indien mogelijk kan voor de fauna een cyclisch maaibeheer worden toegepast, d.w.z. dat ca. 15 à 20 % niet in hetzelfde jaar wordt gemaaid. Ook bij 2x maaien blijft dat stuk het hele jaar door staan.

In de nattere gebiedjes moet alleen worden gemaaid bij voldoende draagkracht om bodemverdichting te vermijden. Hoog opschietende, gevarieerde moerasvegetatie met laatbloeiende (moeras)kruiden waarin in het algemeen minder grasachtige soorten voorkomen, hoeven niet jaarlijks te worden gemaaid.

In het algemeen wordt geadviseerd om inzaaien zoveel mogelijk te beperken. Het standpunt van Floron over inzaaien is : **Nee, tenzij...** Uitgangspunt is dat eerst gekeken wordt naar de actuele situatie én naar goed doordacht beheer. Alleen als blijkt dat daarmee de gestelde floristische doelen niet kunnen worden bereikt, kan inzaaien van zaden van regionaal voorkomende inheemse soorten een optie zijn. Meer informatie over inzaaien is te vinden in het blad Planten van FLORON, nummer 15 | juli 2021:

<https://www.floron.nl/Portals/1/Downloads/PLANTEN%20tijdschrift/PLANTEN15.pdf?ver=XJHBIAa1BSbuH98Lappr3Q%3D%3D>).

Tabel 2. Waargenomen soorten in de bezochte gebiedjes in 2022 en 2024. De codes geven een indicatie van de abundantie (zie tabel 1). + geeft aan dat geen abundantie bekend is.

soorten	gebied 1		gebied 2		gebied 3		gebied 4		Gebied 5
	2022	2024	2022	2024	2022	2024	2022	2024	2022
Akkerdistel	+	o	+	o	a	lf			
Avondkoekoeksbloem								r	
Beemdooievaarsbek	o	f	+	o					
Bijenorchis					+	o			
Blaartrekkende boterbloem								r	
Blaassilene									+
Bonte wikke									f
Bosbies	+	f							
Brandnetel		o							
Brede wespenorchis		r			+	r			
Brunel		o							
Citroengele honingklaver									+
Dagkoekoeksbloem			o	o					+
Duizendblad		la	o						+
Echte koekoeksbloem				r					+
Eenstijlige meidoorn						+			
Eik opslag		r			+	+			
Engels raaigras									f
Fiorin gras	+	f							
Geel walstro	f	o							
Gekroesde melkdistel		r							
Gelderse roos		r							
Gele lis								r	
Gestreepte witbol	f	a		la		f	f	a	f
Gevleugeld hertshooi				r					
Gewone berenkauw		f					+		
Gewone brunel			+	o					+
Gewone engelwortel	+	o							
Gewone rolklaver		a			+				+

soorten	gebied 1		gebied 2		gebied 3		gebied 4		Gebied 5
	2022	2024	2022	2024	2022	2024	2022	2024	2022
Peen		o			+	f			
Perzikkruid							+		
Pinksterbloem			+						
Pitrus							+	la	a
Ratelaar spec.									+
Ratelpopulier		r							
Riet	+	d	d	a					
Rietorchis			+	o					
Rietzwenkgras						o	f		
Rode klaver									a
Rode kormoelje		r				r			
Rode waterereprijs								r	+
Roodzwenkgras		a			ld	ld			
Roze ooievaarsbek			+	o					
Ruige zegge					+				
Ruw beemdgras		o							
Ruwe smele			+		f	+			
Scherpe boterbloem						+			
Scherpe zegge		d							
Slanke waterkers									+
Slipbladige ooievaarsbek	o	o				o			
Smalle weegbree									+
Smeerwortel			o	o		o	+		
Speerdistel					+	o			
Trosdravik				o					
Valse voszegge			+	+					
Veldlathyrus	+	f							
Veldrus									+
Veenwortel						+			
Vergeten wikke					+				
Vierzadige wikke			+			la			
Vijfvingerkruid							+		
Watercrassula									ld
Watermunt									+
Wilde bertram		o					+		
Wilgopslag			+				+	+	
Witte klaver		o							+
Wolfspoot		r	+	o				f	
Zeeegroene rus			+				+		
Zomprus									+
Zwarte els						r			
Artemisia/Viltig kruiskruid?						f			